

Úvod

Text, který právě držíte v ruce má za cíl seznámit čtenářky a čtenáře se základními pojmy a prací s digitálním videem.

Videožurnalistika, jak je tento přehled nazván, je vlastně samostatným oborem v žurnalistice. Vymezuje se od „klasické“ psané žurnalistiky nejen svou podstatou sdělení, tedy to, jak je sdělení publiku předkládáno, ale i tím, jak videožurnalista pracuje.

Touto brožurkou se nechceme pouštět na profesionální pole vysokých škol, kde se samostatný předmět vidožurnalistika vyučuje. Nebudeme se ani detailně zaměřovat na televizní tvorbu. Pouze chceme skloubit práci píšícího novináře s novinářem televizním. A to zejména proto, že díky novým moderním technologiím a velkému rozmachu internetu se zcela zásadně mění práce „klasických“ novinářů. Díky zpravodajství a publicistice, která se v masové míře z tištěné podoby přenesla na internet, žádají čím dál více čtenáři, potažmo diváci kombinovaná sdělení, která nejsou pouze strohým textem. Musí obsahovat fotografie nebo videostopu. Někdy bývají internetové zprávy doplněny například i o zvukovou stopu.

Proto se musí novináři stále zdokonalovat v ovládnání a používání různé záznamové techniky. Od digitálního diktafonu počínaje, přes fotoaparát až po moderní videokamery a počítačový software. Ve světě i u nás nazýváme takové zkušené žurnalisty: Multifunkční novináři. Ti se pak dělí podle toho pro jaké médium primárně pracují. Je tak multifunkční novinář v televizi, na internetu i v tištěném periodiku. Přičemž nejvíce

zkušeností musí získat internetový novinář. Ten by měl ovládat dobře výstavbu textu, fotografování, natáčení videí s jejich produkcí, či zvládat všechna úskalí internetového „prostoru“. To vše zpravidla sám.

Multifunkční novinářina není jen v prostředí malých medií. Úspěšně se uplatňuje i ve velkých mediálních domech. Redakce tím mohou ušetřit velké množství finančních prostředků, které by museli investovat do mnoha lidí s různými profesemi.

Příkladem multifunkčního redaktora u nás jsou například novináři ze zpravodajského webu tn.cz. Mnohé reportáže vznikají pouze s přispěním jednoho redaktora. Ten pokud je vyslán do terénu, sám natočí potřebné video, sám zrealizuje rozhovory a stand up, sám si materiál ve střížně sestříhá a doplní o komentář a sám si také ověřuje informace. Mnohdy sám příspěvek uveřejňuje přímo na stránkách. Pokud by se jednalo o běžné televizní prostředí. Jel by do terénu s redaktorem ještě kameraman, zvukař nebo i produkční. Poté by musel nastoupit ještě střihač, který by připravil příspěvek do finální obrazové podoby. To jsou tři až čtyři lidé navíc, které musí televizní společnost zaplatit.

Samozřejmě multifunkční novinář není pouze „levná“ pracovní síla, ale operabilní a rychlý novinář, který má zcela přesně pod kontrolou celý průběh výroby reportáže či jakéhokoliv příspěvku.

I. Multifunkční novinář – video a základní pojmy

V úvodu jsme trochu načali téma „multifunkčního novináře“. V této kapitole se zaměříme na jeho práci v internetovém médiu. V podstatě celý tento přehled videožurnalistiky věnujeme práci pro internetová média. Vlastní profesionální televizní žurnalistiku opomíjíme z toho důvodu, protože internetový video redaktor nemusí vždy pracovat s plně profesionální technikou. Televizní žurnalistika je stále velmi závislá na technické kvalitě, ta ale u internetového sdělování různých obsahů není dosud zcela nutná.

1. Kdo je multifunkční novinář na internetu

Multifunkční novinář, který primárně pracuje pro internetové médium (server) je v podstatě běžný žurnalista, který ovšem ovládá několik profesí. Internetový redaktor plní obsahem stránky svého serveru podle zadání redakce nebo sám. Záleží na tom, jak je redakce hierarchizovaná. U malých redakcí je předem dohodnuto téma, a poté redaktor sám naplňuje obsahem své médium (praxe „sám sobě šéfem“). U velkých redakcí se práce přerozděluje ve směnách, redaktorům jsou úkoly přidělovány operativně i plánovaně. Obsah, který redaktor připraví zpravidla kontroluje korektor a editor nebo vedoucí vydání – výjimečně šéfredaktor. Tito lidé pak rozhodují o umístění mediálního sdělení na server.

Práce internetového redaktora se již neomezuje pouze na psaní článků. V současnosti i velké zpravodajské

servery v České republice využívají k textu videí nebo jiných multimediálních obsahů (grafiku, animace, zvuk aj.). Videá mají k dispozici z vlastní produkce (například novinky.cz, idnes, aktuálně.cz ad.) nebo je přebírají od agentur (ČTK, Reuters ad.). Někdy je video tvořeno příspěvky od samotných čtenářů. Je to zpravidla tehdy, kdy došlo k nějaké mimořádné situaci a zpravodajské servery chtějí bezprostřední informaci prostřednictvím videa předat svému publiku. Videá ale musí někdo zpracovat a připravit k publikování. Toto už mají podle nových trendů nestarosti samotní redaktoři, kteří mají naplnit svou rubriku nebo téma.

Internetový redaktor tak již nechodí do terénu pouze s diktafonem, ale má s sebou i fotoaparát a videokameru.

Trend multifunkčního redaktora se zalíbil i v tištěných médiích – bylo to například vydavatelství Vltava Labe Press, které své tištěné regionální noviny (Deník) doplňuje o zpravodajský server, ve kterém se v roce 2008 zaváděla práce multifunkčního redaktora.

V současnosti mají snad všechna tištěná média svou mutaci na internetu, a to i v denní periodicitě. To je například u Týdne, který je v tištěné podobě týdeník, ale na internetu je to denník. Podobně je to s televizními společnostmi, které mají své zpravodajství na internetu. Česká televize provozuje ct24.cz a televize Nova zpravodajský server tn.cz. Přičemž oba servery neprodukují pouze videá, ale také texty – běžné články.

Obrázek 1 – Multifunkční redaktor webu tn.cz televize Nova

Revoluční myšlenka zjednodušení práce redaktora proběhla u agentury Reuters, která předčasem dala k dispozici některým svým redaktorům pouze výkonné mobily. Byly to telefony Nokia 82 a těmto novinářům se začalo říkat „mojos“ – mobile journalists. Pilotní projekty s „mojos“ zkoušela také britská BBC. Avšak největší rozmach „mobilních novinářů“ je na poli občanské žurnalistiky. Blogeři dokáží nejvíce využít potenciálu moderních mobilních přístrojů. Mobilní telefon dokáže fungovat jako diktafon, fotoaparát, videokamera, a dokonce se v nich dají zpracovávat texty a odesílat přímo na internet. Příspěvky tak vznikají přímo v terénu a mnohdy i online.

Jeff Jarvis z Reuters, který ještě na Světovém fóru v roce 2007 používal videokameru, kterou běžně pořizoval rozhovory, už v roce 2008 pracoval na tomtéž fóru pouze s telefonem. Jarvis pak nešetřil chválou na adresu nového novinářského pomocníka. „Je malý, nenápadný a nepůsobí nebezpečně,“ uvedl Jarvis ve svém sloupku na stránkách deníku Guardian.

Obrázek 2 – Použití telefonu při tiskovém brífinku

S dalšími možnými příklady využití moderní komunikační a záznamové techniky pro multifunkční novináře, bychom mohli pokračovat například s kompaktními fotoaparáty. Ty již dnes dokáží pořizovat kvalitní snímky a video se zvukem. Tyto fotoaparáty se už před několika lety staly součástí běžných českých redakcí.

Je parné, že multifunkční novinář by měl umět ovládat fotoaparát, kameru nebo mobilní telefon, tedy prostředky, které dokáží zaznamenávat digitální video. Další nutnou věcí je umět a znát pravidla natáčení. V neposlední řadě je nutné znát stříh videa v počítačových softwarech.

Možná někoho v této chvíli napadne, že technické záležitosti nestačí k tvorbě video příspěvků. Je to do jisté míry pravda, videodokumentarista by měl mít také tvůrčího ducha a znát pravidla sestavení „příběhu“. Ve zpravodajství je nutné, aby ve videopříspěvku byla ukázána podstatná informace, která je nezkrácená a pravdivá. Až příliš tvůrčího zaujetí může někdy příspěvek znehodnotit. Proto se v tomto textu zaměříme pouze na strohé základy výstavby reportáže a její předešlé natočení podle zásad televizní a filmové tvorby.

2. Video a jeho základní pojmy

Video je technologie, která umožňuje zaznamenávání a zachycování obrazu pomocí elektronických signálů. To se děje na magnetický pásek, hard disk, DVD nebo jiné záznamové médium. Již se upustilo od používání analogového videozáznamu, který na začátku osmdesátých let 20. století masivně vystřídal film v televizní výrobě. V současnosti má prim digitální video.

2.1 Druhy analogového televizního signálu

Přestože je analogové zpracování videa už dávno pasé, stále se používá technologie, která umožňuje přehrávat televizní signál v různých formátech. Digitální záznam je sice primárně zcela něco jiného, ale televizní systémy dosud přetrvávají. Rozlišují se tři základní systémy barevné televize:

- PAL – Phase Alternance Line, to je televizní systém, který má frekvenci 25 obrázků za vteřinu. Používá se zejména v západní Evropě a od roku 1990 i v České republice. Proto pokud bude někde hrát roli systém PAL musíme s ním pracovat zejména u nás.
- SECAM – Sequentiel Couleur Memoir – Tento systém využívá zejména Francie a země od nás dále na východ. Do roku 1990 byl tento systém i naší televizní normou.
- NTSC – National Television Standards Committee – s tímto systémem se lze setkat v USA a Japonsku. Obrazová frekvence je 30 snímků za vteřinu.

2.2 Standardy videa - tabulka

	NTSC	PAL	SECAM	SDTV	HDTV 720	HDTV 1080
Snímková frekvence	29,97	25	25	60I, 60P, 24P, 30P	60, 30, 24	60, 24, 30
Obraz	Půlsnímky	Půlsnímky	Půlsnímky	Celé snímky, Půlsnímky	Celé snímky	Celé snímky
Snímání	Prokládané	Prokládané	Prokládané	Prokládané, Progresivní	Progresivní	Progresivní
Vertikální rozlišení	525	625	625	525	720	1080
Poměr stran	1,33:1 (4:3)	1,33:1 (4:3)	1,33:1 (4:3)	4:3, 16:9	16:9	1,78:1

Analogové standardy NTSC, PAL, SECAM budou nejbližších letech zcela nahrazeny systémy HDTV.

Obrázek 3 – formát obrazu 16:9
Je to moderní formát, který se již využívá i při natáčení běžného zpravodajství v televizích i na internetu. Běžně se již prodávají kamery, které pracují hlavně s tímto formátem.

Obrázek 4 – formát obrazu 4:3
Od tohoto formátu se upouští, Dnes se téměř neprodávají televizory a monitory, které pracují primárně s poměrem stran 4:3. Nesmíme zapomenout zmínit, že tento formát jen tak nezmizí, protože tvoří většinu archívů natočených TV pořadů z nedávné minulosti.

2.3 Formáty videa

Formáty videa prochází stejnou revolucí jako všechny odvětví v produkci domácího i profesionálního videa. V této podkapitole uvedeme formáty, které jsou nejběžnější u videokamer.

1) Analogové formáty:

Ty už jsou v podstatě minulostí. Nesmí se ale zapomínat na archivy (zejména domácí). Mnoho producentů videa v minulosti pracovalo na analogových formátech a v mnoha případech dosud nedošlo k převedení archivních záznamů na digitální.

- Analogové spotřebitelské formáty: VHS, S-VHS, Betamax, Video 8 a Hi8. Tyto formáty byly vyvinuty pro domácí produkci videa. Nebyly nikdy vhodné pro televizní tvorbu, ale někdy jako dokumentární prvek byly využívány i v mnohých televizních pořadech.
- Analogový profesionální formát: Batacam SP – byl to formát vyvinutý společností SONY jako standardní formát pro televizní vysílání. Tento formát byl v polovině 90. let 20. století nahrazen jeho digitálním nástupcem Digital Betacam.

2) Digitální formáty:

- Digital 8 – Digitální formát, který nahrazoval Video 8 a Hi8. Tento formát nedosáhl takové kvality a proto pomalu upadl do zapomnění.
- DV – Jiná situace nastala u formátu DV, který ukázal své přednosti a dokonce překonal sice analogový profesionální formát Betacam SP. Jeho datový tok 25 snímků za vteřinu, vzorkovací poměr 4:1:1 a kompresní poměr 5:1 dosahuje

takové kvality, že lze tento formát využívat za určitých podmínek pro běžné televizní vysílání. Pro televizi tak není úplně rozhodující formát, ale funkce a kvalita kamery. Fyzické předpoklady kamer tak určují, zda lze formát DV využít i pro televizi. Velkou výhodou tohoto formátu je, že nepodléhá ztrátě kvality vlivem stárnutí.

- DVCAM – je už vylepšená verze DV, která oproti DV formátu využívá vyšší rychlost pásky. Záznam obrazu je pak kvalitnější.
- Digital Betacam – je profesionální formát od společnosti SONY, který se v průběhu let stal standardem pro televizní vysílání.
- HDV – nahradil formát DV po roce 2003. Běžně se tento formát začal využívat v televizní tvorbě. HDV má stejný datový tok jako formát DV. Formát HDV musel dostát požadavků, který využívá technologie dostupné pro DV. Rozlišení vychází z HD, buď 1280x720 nebo 1440x1080 bodů jak pro NTSC, tak pro PAL. Prvně jmenovaný formát je progresivní, označuje se jako 720p nebo HD1, a definuje počet snímků za vteřinu 25, 29.97, 50 a 59.94. Druhý je prokládaný, označovaný jako 1080i nebo HD2, a umožňuje použít 50 nebo 59.94 půlsnímků za vteřinu. V tomto formátu se vždy natáčí v poměru stran 16:9. Formát HDV je populární u velké části videožurnalistů jak pro televizi, tak i pro web.
- XDCAM HD – formát pracující ve vysokém rozlišení 1920 x 1080 bodů. Pro záznam se používají optické disky, které připomínají Blue-ray média.

- XDCAM EX – je profesionální formát, který byl vyvinut společností JVC a SONY. Tyto kamery také pracují ve vysokém rozlišení 1920 x 1080 bodů. Kamery s tímto formátem používají pro záznam paměťové karty označované jako ExpressCard. Zjednodušeně se dá říci, že jde o velkokapacitní flash disk.
- HDCAM – je formát, který tvoří současnou televizní produkci. Tento formát nahrazuje všechny předešlé (BetaDigi a Beta SP). Záznam obrazu ve vysoké kvalitě HD je realizován při vertikálním rozlišení 720p nebo 1080i v obrazovém formátu 16:9. Formát pracuje bezproblémově s konverzí do stávající televizní normy. Vytváří kvalitní obrazový (zdrojový) materiál pro vysílání v digitální podobě HDTV.

Z video formátů představených ve výše uvedeném přehledu je pro práci multifunkčního redaktora na internetu plně dostačující formát DV a zejména pak HDV. Tyto dva formáty jsou nejrozšířenější i u spotřebitelských kamer. Oba jsou také dostačující pro tvorbu videa na internet i pro televizi. Pokud by měla redakce investovat do nové technologie, měla by nakupovat kamery s formátem HDV nebo XDCAM EX popř. HD.

Alternativními způsoby videa je místo použití výše uvedených formátů, použití různých záznamových zařízení jako je mobilní telefon, fotoaparát apod. Tato videa se liší rozlišením, které je udáváno v bodech (například 800 x 480 bodů). Tato videa mají primárně než svojí kvalitou oslovit publikum svým informačním obsahem.

2.4 Soubory digitálního videa

Digitální video přináší s sebou také několik typů souborů. V následujícím přehledu některé nepoužívanější zmíníme. Je to důležité proto, aby každý, kdo pracuje s videem, věděl s čím má tu čest. Znat soubory je dobré zejména kvůli kompatibilitě při střihu a úpravě videa.

- AVI – Audio Video Interleaved je nejstarší forma digitálního videa. Funguje na platformách PC. Je také dobrý pro archivaci videa. Snad všechny standardní kodeky ukládají formát AVI s bezztrátovou komprimací.
- MPEG – Noviny Picture Experts Group je formát videa, který umožňuje komprimaci videa v AVI do mnohem menší velikosti. Kvalita videa sice klesá, ale je stále dost slušná pro přehrávání na příklad v PC. Přehrává videosoubory v rozsahu do 1,5 Mb/s. S MPEG je také spjat formát VCD – VideoCD, který je kvalitou srovnatelný s kazetou VHS.
- MPEG2 – nástupnická verze MPEG, která umožňuje také komprimaci souborů AVI na přijatelnou úroveň. Některé kamery mají záznam tvořený právě MPEG2 formátem. Přehrává videosoubory v rozsahu od 4 do 9 Mb/s.
- MPEG4 – je původně náhradou za formát MPEG, je zaměřeno na videa s nízkou přenosovou rychlostí. U tohoto formátu je potřeba dát pozor, protože většina stříhových (editačních) programů tento formát nepodporuje. Například programy od Pinnacle, ale naopak je možné vytvářet video

soubory v MPEG4. Zajímavou návazností tvoří kodek k MPEG4, který nese zkratku DivX. DivX umožňuje tvořit velmi komprimované video s dobrou kvalitou obrazu. Tento kodek je vhodný pro sdílení videí na internetu a přes email.

- WMV – Windows media video je pro vysoce komprimované video. Kvalita z tohoto formátu je vysoká. Formát WMV používají zejména Windows pro přehrávání ve Windows Media Player, ale také můžete své video soubory editovat v programu Movie Maker. Ten je součástí Windows ME, Windows XP a Windows Vista. Pro nový systém Windows 7 je k dispozici samostatně stažitelný program Windows Live Movie Maker.
- DVD – Digital Versatile Disc s přenosovou rychlostí 9,8 Mb/s je pro vysoce kvalitní video. Problém dříve nastal s formátem DVD, různé společnosti uváděly na trh přístroje kompatibilní s formátem DVD-R a DVD+R či jejich přepisovatelé obdoby DVD-RW a DVD+RW. V současnosti je většina přístrojů kompatibilní se všemi formáty. Jiným případem je DVD-RAM, které slouží k ukládání dat.
- Po DVD se objevují formáty HD-DVD (High Definition DVD) a Blue-Ray označovaný jako Blu-Ray. Tyto dva formáty měly být hudbou budoucnosti. Ale v současnosti byl ukončen vývoj HD-DVD a vládu převzal Blu-Ray. Tyto formáty umožňují zapisování videa v té nejvyšší kvalitě. Přenosová rychlost u Blu-Ray je 36 Mb/s. Oproti DVD je to znatelný rozdíl.

Jsou další typy souborů videa - SVCD, ASF a jiné. Ty už ztratily na významu nebo se vůbec nepoužívají. Také pomíjíme formáty typu RealVideo a QuickTime. S těmito formáty se lze pravidelně setkat v prostředí internetu, pro nás jako tvůrce různých video obsahů v českých podmínkách nejsou tyto formáty podstatné.

Ve druhé kapitole jste se seznámili s mnoha pojmy, které video provází. Je to jen takový nástřel a to nezákladnější co je potřeba k videu znát. Usnadňuje to nejen nastavení a kamery, ale zejména pak editačního (stříhového) programu.

Multifunkční novinařina je také o znalosti velkého množství zcela nedůležitých pojmů. Znalost mnohých pojmů, zase na druhou stranu zlehčuje práci novináře, který nemá čas studovat kompatibilitu kamer s editačním programem, kompatibilitu formátů s prohlížečem apod.